

FUNDACJA
DAJEMY
DZIECIOM
SIĘ

ЛАСКАВО ПРОСИМО ДО ПОЛЬЩІ!

Інформація для дітей, що приїждять
з України до Польщі

У цій брошурі ви знайдете інформацію про те, чим відрізняється повсякденне життя дітей в Україні та Польщі, а де воно однакове чи дуже схоже. Незважаючи на те, що Україна та Польща є сусідами, деякі правила, звичаї та правові норми є іншими.

Поліна

Привіт, мені дванадцять років. Я з Маріуполя, у Польщі проживаю у Познані. Коли почалася війна в Україні, я приїхала до Польщі з тіткою, мамою та п'ятирічним братом Кирилом. Ходжу до шостого класу.

Юлія

Привіт, мені теж дванадцять років. Я ходжу в шостий клас і сиджу з Поліною за однією партою. Я – полька.

Сергій

Привіт, я Сергій, мені сім років і я навчаюся у підготовчому класі, тому що я тільки вивчаю польську мову. Я приїхав до Польщі з бабусяю з Вирівки. Це місто поблизу Конотопа Сумської області. У Польщі ми оселилися в Гданську.

Миколай

Привіт, мені сім років і я вчуся в одній школі з Сергієм. Ми живемо поруч в одному житловому масиві і після уроків весело проводимо час у загальній кімнаті.

Школа

В Україні до школи ходить більшість шестирічок і частина семирічок, а в Польщі навпаки – більшість першокласників – семирічки (і деякі шестирічки).

Шкільна освіта в Україні здійснюється на трьох рівнях. Початкова школа триває чотири роки, середня I ступеня – п'ять років, а середню школу II ступеня учні відвідують 2 роки (а з 2027 року навчатимуться 3 роки).

Сергій: В українській школі у першокласників багато часу для гри!

Миколай: І в польській школі!

Україна

Початкова школа

- 1 клас:** вік дитини 6–7 років
- 2 клас:** вік дитини 7–8 років
- 3 клас:** вік дитини 8–9 років
- 4 клас:** вік дитини 9–10 років

Середня школа I ступеня

- 5 клас:** вік дитини 10–11 років
- 6 клас:** вік дитини 11–12 років
- 7 клас:** вік дитини 12–13 років
- 8 клас:** вік дитини 13–14 років
- 9 клас:** вік дитини 14–15 років

Середня школа II ступеня

- 10 клас:** вік дитини 15–16 років
- 11 клас:** вік дитини 16–17 років
- 12 клас:** вік дитини 17–18 років

У польській початковій школі вісім класів. 1-3 класи – це так зване дошкільне навчання. 4-8 класи є шкільним навчанням і закінчуються іспитом за восьмий клас. Після восьмого класу діти продовжують навчання в загальноосвітній школі, технічному коледжі (наприклад, ІТ, автомобільний, ветеринарний) або в професійному училищі, де вони можуть отримати професію (наприклад, продавець, перукар, автомеханік). Відповідно до польського законодавства, кожна дитина віком до вісімнадцяти років повинна отримати освіту. Це може бути державна або приватна школа, домашня освіта, спеціальна школа, а також школа релігійної громади або школа мистецтв: музична, балетна чи циркова. У польському законодавстві ми називаємо це «обов'язком навчання».

Польща

Польська початкова школа

- 1 клас:** вік дитини 6–7 років
- 2 клас:** вік дитини 7–8 років
- 3 клас:** вік дитини 8–9 років
- 4 клас:** вік дитини 9–10 років
- 5 клас:** вік дитини 10–11 років
- 6 клас:** вік дитини 11–12 років
- 7 клас:** вік дитини 12–13 років
- 8 клас:** вік дитини 13–14 років

іспит за восьмий клас

Середня школа

Загальноосвітній ліцей – Класи I, II, III, IV. Навчання в ліцеї триває чотири роки і завершується іспитом на зрілість, який у Польщі також називають «іспитом зрілості в середній школі».

Технікум – I, II, III, IV і V класи. Навчання в технікумі триває п'ять років і закінчується складанням професійно-кваліфікаційних іспитів і отриманням атестата про середню освіту.

Професійне училище – Класи I, II, III, IV. Навчання в професійному училищі триває чотири роки і закінчується складанням професійних іспитів.

Сергій: А якщо батьки з дитиною хочуть подорожувати по світу, вони не можуть звільнити дитину від школи, наприклад на рік?

Юлія: Звільнити – ні, але вони можуть відправитися в таку подорож 😊. Тоді дитина навчатиметься вдома, а потім складатиме іспити зі шкільних предметів.

Поліна: Якось дивно, що в середній школі знову починаєш рахувати класи з початку.

Юлія: Можливо й так, але завдяки цьому всю систему освіти можна перерахувати на пальцях обох рук 😊.

Що далі?

У Польщі умовою навчання в університеті є здача матури. Ви можете подавати документи на вступ до кількох університетів у різних містах одночасно. Від кількості балів, отриманих на матурі, залежить, на який напрям підготовки ви поступите, в який університет і в яке місто. Є державні університети, де навчання безкоштовне, і приватні університети, де за навчання потрібно платити.

Оцінки в школі

Поліна: В Україні я ходила в середню школу, а в Польщі знову в початкову школу 😊.

Юлія: Це дійсно велика зміна для тебе. А чи знаєте ви, що в Польщі всього шість оцінок?

В Україні дванадцятибальна система, а в Польщі лише шестибальна. У 1–3 класах вчителі ставлять описові оцінки, вказуючи сильні сторони учня та те, що потрібно вдосконалити. Недостатня оцінка – погана оцінка, але з рештою – переходите в наступний клас.

Оцінки:

1

недостатня

2

помірна

3

достатня

4

добра

5

дуже добра

6

відмінна

Сергій: Я виїхав з України першокласником, а в Польщі я в якомусь «підготовчому класі».

Юлія: Підготовчі заняття – це заняття, створені спеціально для учнів, які ще погано знають польську мову. У підготовчому класі ви вивчите мову, трохи познайомитеся з польською історією та культурою, а незабаром зможете ходити на заняття разом із Миколаєм.

Миколай: Не хвилюйтеся, це лише один рік. Після уроків ми все одно збираємося в одній вітальні.

Сім'я та догляд за дітьми

У Польщі кожна дитина повинна мати свого законного представника, тобто повнолітню особу, яка буде піклуватися про дитину. Для більшості дітей їхні батьки є представниками. Для деяких, однак, такими людьми стають тимчасові доглядачі. Інші діти живуть у прийомних сім'ях або в дитячих будинках.

Юлія: Мої батьки розлучені, я живу з мамою. Коли минулого літа я поїхала до скаутського табору, мені потрібен був дозвіл від батька й матері.

Батьки Юлії є її законними представниками. Незважаючи на те, що вони розлучені, вони разом вирішують важливі справи, що стосуються Юлії.

Поліна: Мій тато залишився в Україні, він в армії. Мама приїхала з нами. Вона записала мене до школи в Познані, а Кирила – до дитсадка. Моя мама також ходить з нами в поліклініку на щеплення.

Мама Поліни є законним представником Кирила та Поліни. Це просто тому, що вона їхня мама і разом із татом дітей вона вирішує всілякі речі щодо своїх дітей. Тому вони можуть записувати дітей до школи, виїжджати з ними за кордон, давати згоду на лікування дітей та на шкільні екскурсії. Польське законодавство визнає батьківські права мами Поліни та Кирила та поважає домовленість між батьками – мама приїхала до Польщі для забезпечення безпеки дітей, а тато залишився в Україні воювати на фронті.

Сергій: В Україні я жив тільки з мамою, тому що мій батько помер. Коли почалася війна, мама не могла приїхати до Польщі, бо працює в лікарні в Конотопі. Вона попросила бабусю відвезти мене в безпечне місце, і так ми опинилися в Гданську. Спочатку я вивчав українську мову дистанційно, але потім мама і бабуся вирішили, що я повинен знайти нових друзів і вивчити польську. Тому моя бабуся записала мене до школи в Гданську, і тепер вона ходить на збори, а я розмовляю з мамою по комп'ютеру та телефону.

Його тимчасовим опікуном стала бабуся. Діти з України, які приїхали до Польщі без батьків, повинні перебувати під опікою дорослих, яким довіряють. Польське законодавство називає їх «тимчасовими опікунами». Тимчасовий опікун – це особа, яка здійснює догляд за дитиною під час відсутності батьків і може представляти їх юридично, наприклад, зарахувати дитину до школи, підписати згоду на відвідування психолога чи відвідування лікаря з дитиною. Щоб стати тимчасовим опікуном, необхідно подати заяву до польського суду та дочекатися рішення. Це займає близько трьох днів і є безкоштовним. Коли війна закінчиться, і Сергій з бабусяю повернуться у Вирівку, мати залишиться над Сергієм у повній батьківській владі, і вона знову вирішуватиме багато речей, які його стосуються. Буває, що до Сергія приходять жінки з центру соціального захисту, щоб перевірити, чи все з Сергієм гаразд і чи потрібна допомога бабусі та хлопчику.

Миколай: Ми з Сергієм живемо поруч у Гданську. Мої біологічні батьки не піклуються про мене, тому моя тітка стала моїм законним опікуном, і я живу з нею та своїм дядьком уже п'ять років. Це так звана «приймнна сім'я». У мене є два старші брати і собака Фріга. Разом із Сергієм ми часто беремо Фрігу на прогулянки та бігаємо в парку.

Деякі діти в Польщі живуть у прийомних сім'ях або в дитячих будинках, як і діти в Україні. Приймнна мати Миколая є його законним опікуном. Це означає, що, як і бабуся Сергія, вона може приймати різні рішення щодо Миколая – щодо школи, здоров'я чи поїздок.

Права дитини

Як і в Україні, так і скрізь у світі, діти в Польщі мають свої права. Вони впливають із міжнародної Конвенції про права дитини та законодавчих норм, що діють у кожній країні. Ми розуміємо більшість цих принципів однаково – незалежно від того, де ми живемо. Однак є відмінності, про які ви повинні знати, щоб розуміти, на що ви маєте право, і які ваші обов'язки (так як із зобов'язанням навчатися).

Ви маєте право на опіку

Сергій: Звичайно! Гадаю, всі знають, що діти мають право на опіку, чи ні?

Миколай: Начебто так, але в Польщі це також означає, наприклад, що до вісімнадцяти років ти не можеш жити сам.

Сергій: А якщо батьки погодяться?

Миколай: Тоді теж не можеш 😞.

Миколай має рацію. У Польщі особи до вісімнадцяти років (тобто діти) не можуть жити без нагляду дорослих. Це означає, що вони, наприклад, не можуть самостійно знімати квартири чи переїхати в інше місто. Проте вони можуть виїхати до інтернату чи, наприклад, до санаторію. Завжди є одна умова – де б не проживала дитина, вона повинна перебувати під безпосереднім піклуванням зазначеного дорослого, а письмова згода повинна бути надана батьками, законними опікунами або судом.

Поліна: право на опіку також означає, що, якщо дитині менше семи років, вона не може залишатися вдома сама, коли батько/мати йде на роботу. Це мені пояснила мама, коли я запитала, чому вона записує Кирила в садок.

Це правда. Якщо залишати дитину саму вдома, то це може привести до юридичної відповідальності батьків або опікуна. Тоді, наприклад, соціальний працівник або суд з питань опіки і піклування захочуть дізнатися, чому батько/мати залишив/-ла дитину без нагляду.

Ви маєте право на охорону свого здоров'я

Сергій: Я міг би відмовитися від цього права, адже це також означає щеплення в поліклініці.

Миколай: Так, але цей закон також означає, що всі діти в Польщі можуть отримати безкоштовне лікування.

Сергій: І ті, хто з України, теж?

Поліна: І ті, хто з України, теж. Крім того, коли Кирило потрапив до лікарні з переломом ноги, його мама могла бути з ним весь час, поки він не поїхав додому з лікарні. У Польщі діти мають право бути з батьками під час лікування, і лікарня за це не бере жодної плати.

Так і є. У Польщі всі особи до вісімнадцяти років підлягають медичному страхуванню. Це означає, що вони мають право на безкоштовне лікування в поліклініках і лікарнях. Це стосується і дітей з України. Якщо дитина повинна залишитися в лікарні, вона має право на перебування з нею близького родича: мами, тата або тимчасового опікуна.

Захист здоров'я дітей також означає, що в Польщі дітям заборонено давати, пропонувати або продавати алкоголь, сигарети чи будь-які одурманюючі речовини. Якщо хтось намагається продати дитині одну з цих речей, він скоює злочин!

Ви маєте право на те, щоб інші ставилися до вашого тіла з повагою

Сергій: Що це означає? Дорослі повинні сказати: «Доброго ранку, тіло Сергія, з найкращими побажаннями?»

Миколай: Ні, це означає, що нікому не дозволяється вас бити, штовхати, тикати, давати ляпаса чи шльопати.

У Польщі, як і в Україні, заборонено бити дітей. Будь-яке биття дитини вважається насильством. Ми сприймаємо це серйозно. Не можна застосовувати насильство з боку батьків та інших дорослих: вчителів, опікунів, родичів, вихователів. Дорослому, який застосовує насильство, загрожує втручання соціальних працівників та/або поліції, і навіть судова справа та покарання.

Якщо хтось бачить, що інші порушують права дитини, наприклад, залишають маленьку дитину без нагляду, продають алкоголь або б'ють її, вони зобов'язані повідомити про це відповідних осіб. Це може бути поліцейський, соціальний працівник, шкільний психолог, лікар тощо.

Поліна: Шанобливе ставлення до мого тіла також означає, що ніхто не має права торкатися мого тіла без моєї згоди.

Юлія: Точно.

Дівчата мають рацію. Право на захист і повагу до тіла дитини також означає, що всі частини тіла, вкриті білизною, купальним костюмом і підгузками, підлягають особливому захисту. Ніхто не може попросити дитину показати ці місця або дозволити помацати їх. Якщо хтось спробує це зробити, дитина повинна знати, що потрібно сказати «ні» і попередити про це когось, кому довіряють. У деяких ситуаціях, наприклад під час прийняття душу або відвідування лікаря або медсестри, може знадобитися торкнутися інтимних частин тіла вашої дитини. Тоді ви повинні детально пояснити, чому це важливо для вашої дитини, і запитати її згоди.

Ви маєте право на відпочинок і вільний час

Сергій: Мені подобається це право.

Миколай: Але не варто дуже радіти, адже якщо ви хочете провести свій вільний час на велосипеді, вам не дозволять кататися одному 😞.

Ніііі... Трохи так, але не зовсім. Право на відпочинок і вільний час також означає, що дитина під час відпочинку має бути у безпеці. Тому в польському законодавстві прийнято, що до 10 років дитина не може самостійно їздити на велосипеді, самокаті чи скейтборді дорогою, де їздять машини. Таким чином вона може їздити на велосипеді разом із батьками чи опікунами. Вона також може самостійно їздити на самокаті в місцях, де перекрито автомобільний рух. Але якщо вона хоче їхати без нагляду по дорозі, наприклад, до школи, вона повинна бути старшою десяти років і скласти в школі іспит на права їзди на велосипеді та підтвердити, що вона знає правила дорожнього руху. І завжди, завжди, завжди потрібно носити шолом. За їзду без шолома високі штрафи!

Поліна: Круто, але що, якщо я хочу залишити свій вільний час і знайти роботу після школи, щоб заробити додаткові кишенькові гроші?

Юлія: Забудь про це. Поки тобі не виповниться п'ятнадцять, не дозволяється заробляти гроші.

Знову ж таки, не дуже;). Дитина до п'ятнадцяти років може влаштовуватися на дрібну роботу, проходити практику у професійному училищі (якщо ходить до нього) або навіть зніматися в кіно, театрі або бути дитячою моделлю. Однак це досить складно. Батьки або опікуни завжди повинні давати свою згоду, крім того, дуже часто договір буде укладено тільки з батьками або опікунами, а в багатьох випадках також буде потрібна згода інспектора і висновок психолога. Лише після п'ятнадцяти років дитина може підписати такий договір і стати «неповнолітнім працівником». Але вона повинна мати закінчену початкову школу та довідку лікаря про те, що робота не загрожує її здоров'ю. Все це для того, щоб жодна дитина в Польщі не була змушена працювати, не працювала надмірно і щоб її право на вільний час поважалося.

Ви маєте право на... дружнє право

Миколай: Одного разу я пішов з тіткою в суд і мені там задавали різні питання. Було нелегко, але зі мною була Пані психолог, а в кімнаті були кольорові олівці та аркуші для малювання.

Сергій: У суді були кольорові олівці: О?

Миколай: Так. І диван, і гарні кольори стін, трохи як вдома. Це була така особлива кімната..

У різних випадках може статися так, що дитину віддадуть до суду. Наприклад, коли суддя має прийняти рішення у справі, що стосується дитини, він або вона може запросити дитину до своєї кімнати в суді та почути її думку. Буває, що саме прокурор чи поліція запрошує дитину на т. зв дружню кімнату, щоб послухати, що сталося з дитиною або іншою особою, якщо дитина це бачила. Миколай був у такій кімнаті.

Коли дітей потрібно заслухати чи допитати у поточному провадженні, ми намагаємося зробити це якомога простіше для них. Тому – залежно від того, про що йдеться у справі – ми дбаємо про те, щоб дитина могла приходити з родичами, щоб сама кімната була гарним місцем, щоб дитина під час відвідування суду не зустрічалася з кимось, чия присутність могла б їй заважати, і щоб дитина могла попросити перерву, коли їй це потрібно, а також почувалася максимально комфортно.

Ви маєте право на свою думку і на допомогу дорослих

Поліна: Це досить зрозуміло, що кожна дитина має право думати, що хоче.

Юлія: Факт. Але справа в тому, що вона має право про це говорити, і якщо трапиться щось неприємне, вона може і повинна просити про допомогу.

Права людини також означають, що кожен із нас – і діти, і дорослі – має право на гідність і є цінною особистістю. Тому ніхто не має права принижувати, ображати, висміювати чи присоромлювати вас. Це стосується як дорослих, так і дітей; звичайних розмов та контактів в Інтернеті. Якщо трапиться щось, що вас турбує, розкажіть дорослому, якому довіряєте, і попросіть допомоги. Це може бути член сім'ї або інший дорослий, якому ви довіряєте: шкільний психолог, вчитель, соціальний працівник, лікар тощо.

Коли важко...

У кожного час від часу буває поганий період. Іноді ми відчуваємо депресію, злість або страх через конкретні події, людей або ситуації. Варто звернутися за допомогою і поговорити з кимось, кому можна довіряти.

З 2008 року в Польщі працює телефон довіри для дітей та молоді. Номер 116 111 безкоштовний, анонімний і спеціально для дітей. Черговими є педагоги/педагогині та психологи/психологині. Вони вміють слухати і розуміють дітей.

Коли і з якого питання можна подзвонити чи написати?

- коли хочеш поговорити про дружбу, кохання, спілкування з батьками чи про проблеми в школі;
- якщо потрібна підтримка та розмова;
- коли відчуваєш злість, сум, розчарування, жаль;
- якщо Ви дорослішаєте і маєте запитання щодо цього;
- коли Ви зазнаєте насильства або перебуваєте в небезпечній ситуації;
- коли є будь-яка інша проблема, якою Ви хочете поділитися.

Телефон працює українською та російською мовами з понеділка по п'ятницю з 14.00 до 18.00. Польською мовою працює цілодобово, всі дні тижня.

Ви також знайдете нас тут: <https://116111.pl/ua/>

116 111

telefon zaufania
dla dzieci i młodzieży

Кілька заключних зауважень

Насамкінець ми хотіли б дати Вам кілька порад від Ваших однолітків з України, які приїхали до Польщі та поділилися з нами своїм досвідом.

- «Важко планувати, але Ви повинні це робити». Необхідність залишити рідну країну та виїхати до іншої країни може бути ситуацією дуже складною. Важко планувати майбутнє, коли не знаєш, як складеться доля країни, твоїх близьких і твоя власна. І все ж планувати варто поетапно: подумайте, що б ви хотіли зробити завтра, післязавтра, наступного тижня. Дійсно спробуйте зробити це і привітайте себе з успіхом. Таке планування допоможе почуватися впевненіше.
- Знайдіть нових друзів. Дайте шанс новим друзям, не замикайтеся в чотирьох стінах і у телефоні. Спілкування, спільні ігри та спільні дії дуже важливі для вашого благополуччя та здоров'я. Навіть якщо іноді буває непросто пробитися і зрозуміти все новою мовою, варто зробити ці спроби. Самотність може бути важкою.
- Якщо вам не вистачає книжок українською мовою, зайдіть до найближчої бібліотеки та запитайте, чи є книжки вашою рідною мовою. На даний момент більшість польських бібліотек вже поповнили свої фонди. Буде приємно повернутися до улюбленої книги і побачити, що нею можна насолодитися навіть в іншій країні.
- Попросіть батьків або опікунів дізнатися, де знаходиться найближчий центр або осередок культури. Практично в кожному великому, маленькому і зовсім крихітному містечку є культурні центри, де можна записатися на танці, англійську, кераміку або спільні поїздки. Часто ці заняття безкоштовні, і завдяки ним завжди можна знайти нових друзів.
- Якщо ви хочете прочитати брошуру, адресовану дітям старшого віку, ви можете знайти її тут: <https://edukacja.fdds.pl/course/view.php?id=431>.

With support from

Radio+
hjälpem

Фінансується Radiohjälpem/Swedish Broadcast Foundation у рамках проекту "Strengthening Safety of Ukrainian children in Poland". Фонд Radiohjälpem/Swedish Broadcast Foundation не обов'язково поділяє висловленні тут погляди. Відповідальність за зміст несе виключно автор.